

PIRLS xalqaro baholash dasturi-tushunchalar(nazariyalar), testlar, natijalar.

Qo'lyiyeva Fotima Ulug'bek qizi

Nizomiy nomidagi TDPU 2-bosqich magistri

kuyliyevafotima@gmail.com

PIRLS. Ko'pchiligimiz, ayniqsa pedagoglar va maktab o'quvchilari, ushbu ingliz tilidagi qisqartma so'zga hayotimiz davomida duch kelgan bo'lishimiz kerak. Hozirgi kunga kelib esa ushbu atama hech kimga notanish yoki yangilik emas. Chunki yer yuzining ko'plab davlatlari ushbu tadqiqotga kirib kelib ulgurishdi. Shundat bo'lsa-da, ushbu tadqiqot bo'yicha qisqacha va batafsil ma'lumot keltirib o'tsak,

Dunyo aholisi maktab o'quvchilari ta'lim sifati va maktab o'quvchilarining ma'lum fanlar bo'yicha muvaffaqiyatlari bo'yicha ko'plab xalqaro tadqiqotlarda qatnashadilar. Bu nima uchun kerak? Birinchidan, xalqaro tadqiqotlarda qatnashish ta'lim darajasini xolisona baholash va uni boshqa davlatlar bilan solishtirishga yordam beradi. Ikkinchidan, agar tadqiqot xalqaro miqyosda amalga oshirilsa, bu ta'lim darajasini baholashda eng zamonaviy monitoring texnologiyalaridan foydalanilganligini anglatadi. Va ta'lim dargohlari ushbu tajribadan federal va mintaqaviy darajada o'z tadqiqotlarini olib borishda foydalanishi mumkin.

PIRLS - maktab o'quvchilarining matnlarni o'qish va tushunish qobiliyatlarini tekshirish tadqiqotidir.

Nima tekshiriladi? O'quvchilarning matnlarni qanday o'qishlari hamda o'qilgan matnni tushunishlari tekshiriladi.

Kim ishtirok etadi? Tadqiqot boshlang'ich maktabni tugatgan bolalarni o'z ichiga oladi. Aksariyat davlatlarda bu to'rtinchi sinf o'quvchilariga to'g'ri keladi. Aynan shu davrda o'quvchilarning o'qish va yozish qobiliyatlari shunchalik rivojlanadiki, ular o'rta maktablarda o'qish uchun asos paydo bo'layotgan davr hisoblanadi.

Qanday tashkil qilnadi? PIRLS davriy ravishda - har besh yilda bir marta o'tkaziladi. 2001-yildan buyon to'rt marta o'tkazildi. Oxirgi marta 2021-yilda tashkil qilindi. Turli vaqtlarda PIRLSda 35 dan 50 tagacha davlatlar qatnashgan.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) o'qishning ikki turini baholaydi:

1. o'qish adabiy tajribaga ega bo'lish uchun o'qish;
2. ma'lumotni o'zlashtirish va undan foydalanish uchun o'qish.

Tekshirish uchun maktab o'quvchilariga ikkita matn beriladi: ilmiy-ommabop (ma'lumot) va badiiy. O'qishdan so'ng, bolalar har bir matn uchun bir nechta savollarga javob berishlari kerak. Matnlarga berilgan savollar to'rtta qobiliyatni baholaydi:

1. ma'lumotlarni topish;
2. xulosalar shakllantirish;
3. axborotni talqin qilish va umumlashtirish;
4. matn mazmuni, til xususiyatlari va tuzilishini tahlil qilish va baholash.

Ma'lumki, ta'lim tizimi va maktab o'quv dasturi mamlakatlar o'rtasida turlichadir. Shuning uchun bunday tadqiqotlar tashkilotchilarining asosiy vazifasi turli mamlakatlardagi natijalarni bir-biri bilan solishtirishga ishonch hosil qilishdir. Misol uchun, aksariyat mamlakatlarda bolalar maktabni olti yoshdan boshlaydilar, ammo Angliya va Yangi Zelandiyada maktab besh yoshdan boshlanadi, shuning uchun loyihada to'rtinchi emas, beshinchi sinf o'quvchilari ishtirok etadilar.

O'qish sifati va matnni tushunish uchun testdan o'tgan bolalarning o'rtacha yoshi 10,5 yoshni tashkil qiladi. Ammo Sharqiy Yevropa mamlakatlarida bolalar yetti yoshdan o'qishni boshlaydilar, shuning uchun ular o'rtacha 10,7 -10,9 yoshda bo'lishadi.

Topshiriqqa misol:

“Bir kunlik sayohatning zavqlarini kashf eting” matni

O'rtacha qiyinlikdagi 5 va 6-savollar

“Ehtiyojlar ro'yhati” bo'limiga qarang. Undan 5 va 6-savollarga javob topish uchun foydalaning.

Savol 5. Nega sizga sayohatda zahira paypoq kerak?

- A) Oyoqlar nam bo'lishi mumkin
- B) Sovuq havo bo'lishi mumkin
- C) Kalluslar paydo bo'lishi mumkin
- D) Do'stingiz uchun

Savol 6. Agar sayohat paytida yordam kerak bo'lsa, nima qilish kerak?

- A) Kuch to'plash uchun ovqatlanish kerak
- B) Uch marta hushtak chalish kerak
- C) O'zingizga ko'p miqdorda hasharotlarga qarshi vosita qo'llashingiz kerak
- D) Bor kuchi bilan “YORDAM BERING” deb qichqirish kerak

“Ehtiyojlar ro'yhati”

- ✓ *Suv*: Chanqamaslik uchun suv to'plang
- ✓ *Oziq-ovqat*: och qolganingizda tezda yeb oladigan yoki sayohat uchun mos ovqatarni tanlang

- ✓ *Birinchi yordam to'plami*: pufakchalar, shilinishlar yoki tirnalgan hollarda
- ✓ *Hasharotlarga qarshi vosita*: hasharotlar chaqishini oldini olish uchun (masalan, shomil, ari, chivin va pashshalar)
- ✓ *Zahira paypoq*: oyoqlar nam bo'lishi mumkin
- ✓ *Hushtak*: agar sizda yolg'iz sayohat qiliashizga to'g'ri kelsa, 3 ta qisqa hushtak sizni muammoga dush kelganingizni bildiradi
- ✓ *Xarita va kompas*: ilg'or sayohatlarda juda muhim narsalar.

Vazifa bo'yicha ekspert sharhi: "Javob izlash savol va javobda bir xil so'zlarning qo'llanilishi bilan osonlashadi: "zahira paypoqlar", "oyoqlar nam bo'lishi mumkin". O'quvchi hatto sinonimik almashtirishlarni ham qilishi shart emas. 4-sinf o'quvchilari uchun savol va javobning matni amalda bir-biriga to'g'ri kelsa, matndagi savolga javob izlash deyarli qiyin emas. Biroq, tajribasiz o'quvchilar savol va javobning og'zaki tuzilishini taqqoslashda eng elementar sinonimik almashtirishlarni qilish qiyin bo'lishi mumkin. Agar savolni qayta shakllantirishingiz shart bo'lmasa, matndagi savolga javob topish osonroq. Yuqoridagi misolda dunyoning barcha mamlakatlarida o'n yoshli o'quvchilarning tahminan 10 foizi bunday qiyinchiliklarni boshdan kechirmoqda.

Keling endi 2001-yildan buyon PIRLS testlarining natijalari bilan tanishib chiqsak,
2001-yil

1. Shvetsiya
2. Niderlandiya
3. Angliya
4. Bolgariya
5. Latviya

2006-yil

1. Rossiya
2. Gongkong
3. Kanada (Albert provinsiyasi)
4. Singapur
5. Kanada (Britaniya Kolumbiyasi provinsiyasi)

2011-yil

1. Gongkong
2. Rossiya
3. Finlandiya
4. Singapur

5. Sharqiy Irlandiya

2016-yil

1. Rossiya
2. Singapur
3. Gongkong
4. Irlandiya
5. Finlandiya

2021-yil

1. Singapur
2. Irlandiya
3. Gongkong
4. Rossiya
5. Shimoliy Irlandiya

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://mel.fm/ucheba/fakultativ/9058732-all_tests
2. www.gazeta.uz
3. www.wikipediya.uz